

Дар'я Горлиця (Людмила Ларіонова) – поетка, перекладачка, гумористка, прозаїк. Член Полтавської спілки літераторів. Народилася 1 січня 1946 року в Котельві на Полтавщині. До виходу на пенсію працювала лікарем лікувальної фізкультури в медичних закладах Сум, згодом повернулася в рідне містечко. Пише зі шкільної лави; свого часу відвідувала сумську молодіжну літстудію “Зажинок”, із творами виступала на радіо й телебаченню, кілька разів ставала лауреатом обласного поетичного фестивалю “Сумські зорі”.

Нині постійно друкується в альманахах “Голос ветерана”, “Полтавський сміхограй”, “Рідний край”, газетах “Полтавська думка”, “Літературна Полтавщина”, “Село Полтавське”, “Народне слово”, “Вісті”, “Народна трибуна” та ін., активно співпрацює з Полтавською літстудією “Голос ветерана”, бере участь в обласних поетичних конкурсах. Авторка поетичних збірок “Йду до людей” (Полтава, 2007), “Відшуміли весни” (Полтава, 2008), “Запрошую до пісні” (Полтава, 2009). На її тексти композиторами Котельви, Полтави, Києва, Ялти створено понад 30 пісень.

ГОЛОД

Бувальщина

Тримаю в руках старе пожовкле фото, з якого до мене всміхається вродлива жінка, і запитую в матері:

– Хто це?

Мати кидає погляд на світлинку й говорить:

– Це Груня. Наша невістка. Дружина мого найстаршого брата Івана, який помер від голоду в тридцять третьому. – І починає плакати... А я знову запитую:

– А що, дядько Іван теж був красивим?

Мати заперечливо хитає головою:

– Та ні, він був зовсім не гарним, тільки очі мав голубі-голубі, а обличчя все в ластовинні. Зате душею був добрий, лагідний, щирий. За це, мабуть, і полюбила його красуня Груня. Від неї погляду не можна було відвести! Найвродливіша дівчина на всі Милорадівські хутори!.. Багато хлопців хотіли з нею одружитися. А вона вибрала нашого Ванька. Через рік у них народилася донечка Ганнуса. А ще через рік почався голодомор...

Мати замислюється і говорить далі:

– Сім'я у нас була велика. П'ятеро дітей та батько з матір'ю. От Ванько і пішов жити

до Груні, в її хату на інший хутір. А коли від голоду почали вмирати люди, Груня залишила чоловіка в тій хаті, а сама поїхала кудись до родичів, де було легше прогодувати себе й дитину. Ванько дуже засмутився, але розумів, що так було треба – інакше не вижити. І голодно, і холодно було всім у той рік. Але ми жили з батьками, які піклувалися про нас.

– Одного разу, – продовжує свою оповідь мати, – наша неня нашкребла десь висівок трохи, розмішала їх з тертою щирцею та дубовою корою і спекла всім по одному млинчику. Поставили на стіл у мисці ті чорні кружечки, аж раптом через вікно ми всі вгледіли нашого Ванька. Він був опухлий і ледве пересував ноги. Нам кожному так хотілося з'їсти свій млинчик, що мимоволі подумалося: “Ах, чорт же його приніс саме тепер! Прийдеться ділитися...” Ми дивилися на матір, що вона скаже. А наша мама взяла свій млинчик, винесла Вані й сказала: “На, їж, дитино, і йди собі з Богом”. Ми полегшено зітхнули, вмить проковтнувши те, що називалося млинцями. А мама залишилася голодна.

– А що було далі? – знову запитую.

– Далі? Через три дні Іван помер від голоду у своїй нетопленій хаті. Нам якось аж байдуже було: ну помер, то й помер. Смерть

тоді вже нікого не дивувала. Лише мати сходила туди, на сусідній хутір, своїми хворими ногами. Подивилася крізь вікно на мертвого сина, що заляк, звисившись головою з печі. Перехрестила його і причалапала додому. Бо в неї були ще ми, живі...

– А хто ж його поховав? – допитуюся в матері.

– Тоді не ховали, – відповідає, – бо сили не було рити могили. Усіх померлих кидали в запустілий колодязь. Весною засипали землею, зрівняли. Ні хреста, ні стовпчика не поставили... Зараз тих хуторів уже немає, на їх місці зоране поле, сіють пшеницю та жито.

– А Груня жива лишилася? – не можу я вгамуватися.

– Груня повернулася, – чую відповідь, – але вже без дитини. Не вберегла Ганнусю від голодної смерті. Довго журилася. А років через п'ять знову вийшла заміж за хорошого чоловіка. І дітки були. Та нас ніколи не цуралася, провідувала. Все життя родичалася до нас вона, і діти її, і чоловік. А ми звали Груню “наша невісточка”. І на старості вона лишилася гарною, вродливою...

– То чому ж ви плачете, мамо? – знову запитую.

– Бо жаль тепер старшого братика, що помер голодною смертю. Та хіба ж він один так пішов із життя? Лихоліття було страшне тоді... Голод... Не доведи, Господи, щоб таке коли повернулося...

Груня померла зовсім недавно, років шість тому. А хутірець той звався Яценки. Він був за п'ять кілометрів від Милорадового і такий маленький, лише 10–15 хаток-мазанок, що навіть на старій карті Полтавської області ми з протоієреєм Василем Довганичем його не змогли віднайти.

2010 р.

ПИШУ У ВІЧНІСТЬ

Люба моя бабусю, Даріє Петрівно!

Пишу до тебе через роки і відстані сьогодні, коли мені виповнилося 58, і ми з тобою стали ровесницями. З тих пір, як ти пішла в інший світ, минуло майже шість десятиліть. Та пам'ятаю тебе, хоч ми й не зустрічалися ніколи в цьому житті. Пам'ятаю з розповідей батька...

Ти народилася в кінці 19-го століття. Удвох із чоловіком, моїм дідусем, виростила доньку й трьох синів-соколів. Війна забрала двох із них, а третій, Ваня, мій батько, повер-

нувся додому інвалідом. Однак тебе вже не застав. Ти померла від гестапівських знущань за те, що переховувала, рятуючи від неминучої смерті, двох сусідських єврейських хлопчиків. Про це, мила бабусю, розповіли батькові твої сестри, які пережили війну.

Дуже сумував мій тато, що не встиг попроситися з тобою. Адже його, найменшого, здається, любила більше за всіх. Чекала і не дочекалася з війни. Говорили, що ти так хотіла побачити своїх майбутніх онуків, потримати їх на руках, побавитися з ними... Не судилося...

Трохи одужавши після контузії, батько одружився. У молодій сім'ї знайшлося двоє діток-погодків. То були я і мій брат. Батько працював учителем і заочно навчався в університеті. Потім ми залишилися без матері, і він нас виховував сам... Але я хотіла мовити про інше.

Пам'ятаю, як одного разу зимою почула зі свого подвір'я якийсь дивний, надривний плач. Роздивилася і побачила в кінці нашого городу на великій замерзлій калюжі якусь жінку. Вона так тужила, що в мене аж серце краялося. Повернувшись до хати, запитала в батька: “Що то за жінка?” І татусь розповів мені про її велике горе.

Чоловік тієї жінки був євреєм, вона – українка. Народилося в них двоє хлопчиків-близнят. Щаслива була сім'я, та війна все зламала. Коли чоловіка Раїси (так звали жінку) забрали на фронт, вона з дітьми залишилася вдома. Хлопчики так мало були схожі на євреїв, що жінка не боялася за них навіть тоді, коли німці окупували Котельву.

Але хтось доніс-таки в гестапо. І тоді ти, моя бабусю, стала переховувати бідолах у своєму будинку. Одного разу, коли Раїси не було вдома, діток, які бавилися на твоєму подвір'ї, забрали гестапівці. Загнавши їх по коліна в холодне, уже покрите тонким льодом озеро, тут-таки розстріляли. На ранок вода в озері замерзла. Бідна мати прийшла до тебе, бабусю, по синочків, та їх уже не було. Рибкою билася вона об лід, де лежали її милі дітки. Згодом майже зовсім втратила розум, бо де тільки вгледить кригу, починає голосити. Усе їй ввижались очі близняток.

А тебе, моя бабусю, за те, що переховувала євреїв, по-звірячому закатували фашистські нелюди...

Шістдесят літ минуло відтоді. Тобі, бабусю, було 58, коли ти пішла у вічність. Зараз ми з тобою ровесниці. Роздивляюся старі світлини, де ти молода і вродлива, з однорічним

хлопчиком на руках – моїм батьком. То був 1915 рік... А в мене вже дорослі онуки. Я розповідаю їм про їх добру і сміливу прапрабабусю, Дарію Петрівну Голуб. Ми тебе, люба, ніколи не забудемо...

2004 р.

ПІСНЯ ПОЛЯ

Напис з минувшини

Коли сонце твого життя вже хилиться на захід, коли прожито набагато більше, ніж залишилося, тоді нестримно тягне тебе на стежки дитинства. Ті милі серцю хутори, ті рідні люди, яких уже давно немає, і безмежне співуче поле... Усе це назавжди лишається в нашій пам'яті...

* * *

Ось ще малим дівчатком біжу я вузенькою стежкою, якій, здається, немає кінця-краю, а над головою зникає важке колосся пшениця. То тут, то там голубими зірками визирають із неї волошки. Дух достиглих хлібів паморочить голову. Пахне гарячою землею, щедрим літом, прозорим небом. Нарешті кінчається стежка, і я з головою пірнаю в полин. Бреду, бреду цим запашним зеленим зіллям і його приємний гіркий присмак відчуваю на губах, які раз по раз оближую. Вдихаю на повні груди повітря, напоєне запахами мого дитинства, і вже наближаюся до оселі моєї тітки. А полин усе ще не кінчається. Він заходить разом зі мною у двір, підступає до клуні, видирається на замшілу солом'яну покрівлю і звідтіля поглядає гордовито на все, що росте внизу...

Заходить сонце. Повертаються з пасовиська корови. Порається по господарству тітка, а я, мала, допомагаю їй, чим можу: то кролям трави нарву, то картопельки обчищу на вечерю, то соломи в пічку підкину, то поросят зажену в загін... Дядько Сергій, повечерявши і поклепавши на завтра косу, швиденько лягає спати. Тож і я не барюся, біжу до своєї лежаночки, бо хочу завтра вийти раненько в поле – подивитися, як працюють косарі. Та й тітці допомогти снопи в'язати треба.

І одночасно я проспала. Зі сльозами на очах (чому не збудили?) біжу за село. Ось і поле. Косарі вже працюють. Повітря наповнене дзвоном, ніби мелодією. Уступами лягають покоси, і здається, що то велетенські східці підіймаються ген-ген аж до неба. Босоніж поспішаю стернею (вже навчилася ходити так, щоб не кололо) до працюючих. Сонце, що піднялося, сліпить очі, і я не відразу впізнаю свого дядька. Рясний піт застигає йому обличчя. Та він нічого не помічає, захоплений роботою. Я й сама здивилася на хвилясту лінію пружних покосів і лише згодом помітила, що слідом за косарями йдуть в'язальниці.

А де ж тітка? Та ось вона: пов'язана білосніжною хустинкою, усміхнена, щаслива. Снопи ніби самі в'яжуться в її руках. Пильно придивляюся, як це вона робить. Потім і сама беру жмут покосу, кручу перевесельце, кладу на нього оберемок скошеної пшениці, закручую вузлик. Затим гордо несучи свій снопок у копу. Довго милуюся ним, потім в'яжу новий, теж відношу...

Копи ростуть, неначе гриби. Скрізь, куди не глянеш, покоси і копи. Ось жінки заспівали пісню про червону калину. Я не всі слова тоді ще добирала, але вслухалася зачаровано в той спів. А пісня летіла, летіла над пшеницею, над полем, над дорогами мого дитинства й навіки залишалася в моєму серці.

Ой, у полі калина стояла,

Ту калину дівчина ламала...

Гарно співають на Полтавщині. Співають про калину і щасливу працю, про біль і радість, кохання й розлуку, про рідну Україну.

Я підростала, дорослішала. Вже й на ланці допомагала влітку тітці буряки полоти, і на току зерно віяти та сушити, і в накоплювачі працюючого комбайна соломі розгортала...

Із тих дитячих років щоліта я поспішаю на зустріч зі своїм полем. Воно шумить, міниться, переливається під сонцем золотими хвилями достиглих хлібів, дзвенить жайворонками в небі, озивається гулом працюючої техніки. А я стою і слухаю мелодію дитинства. Співає моє поле...

2010 р.

